

KS. ZBIGNIEW KRZYSZOWSKI

KULTUROWY WYMIAR MISJOLOGII PASTORALNEJ

Kościół, wierny poleceniu swego Założyciela, stara się jak najlepiej wypełnić nakaz i obowiązek głoszenia Ewangelii wszelkiemu stworzeniu, zawarty w Jego Testamencie: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Uczcie je zachowywać wszystko, co wam przykazałem” (Mt 28, 19-20a; por. Mk 16, 15-18; Łk 24, 44-49; J 20, 21; Dz 1, 4-8). Nakaz ten realizowali wysłani przez Kościół do pogan głosiciele Dobrej Nowiny, z biegiem czasu zaś powstawała naukowa refleksja teologiczna nad naturą, celem i sposobami pracy misyjnej, zwana misjologią. Niniejszy artykuł jest próbą zarysu misjologii pastoralnej w kontekście uwarunkowań współczesnej kultury i obejmuje następujące zagadnienia: misjologia wśród nauk teologicznych (I), teologiczne uzasadnienie działalności misyjnej Kościoła (II), przypomnienie obowiązku współpracy całego Kościoła w dziele wypełniania zadań misyjnych (III), metody animacji misyjnej w działalności pastoralnej Kościoła (IV).

I. MISJOLOGIA PASTORALNA W KONTEKŚCIE NAUK TEOLOGICZNYCH

Misjologię definiuje się zwykle jako systematyczne, naukowe studium dotyczące działalności ewangelizacyjnej Kościoła i sposobów, jakimi jest ona realizowana¹, lub też jako refleksję o świadectwie chrześcijan w świecie²

Ks. dr ZBIGNIEW KRZYSZOWSKI – adiunkt Katedry Eklezjologii Fundamentalnej Instytutu Teologii Fundamentalnej KUL; adres do korespondencji: ul. Radziszewskiego 7; 20-039 Lublin; e-mail: krzyszow@kul.lublin.pl

¹ K. Müller. *Misjologia: wprowadzenie*. W: *Kościół misyjny. Podstawowe studium misjologii*. Red. S. Karotempler. Przeł. R. Dziura, A. Halemba. Warszawa 1997 s. 25 (dalej KM).

Nie można podać jednego i lakonicznego określenia tej działalności z powodu jej obszerności i wielopłaszczyznowości, w historii bowiem mówiono, że jest to rozkrzewianie wiary, nawracanie pogan, głoszenie Dobrej Nowiny, nauczanie wiary nie znających jej, nawracanie niewiernych, przepowiadanie apostołskie, niesienie zbawienia ludom barbarzyńskim, rozszerzanie religii chrześcijańskiej, udzielanie zbawienia, rozszerzanie Kościoła, wysyłanie głosicieli słowa Bożego, zakładanie Kościoła, posiew wiary we krwi, apostołat ewangeliczny, szerzenie nauki Ewangelii, zwiastowanie, szerzenie Królestwa Bożego³ Wspomnianą naukę, będącą dyscypliną teologiczną, dzieli się na:

1) m i s j o l o g i ę z a s a d n i c z ą, zwaną teologią misji, obejmującą uzasadnianie teologiczne, cele i sposoby realizacji działalności misyjnej Kościoła;

2) m i s j o l o g i ę h i s t o r y c z n ą, zajmującą się rozwojem misji Kościoła;

3) m i s j o g r a f i ę, nazywaną także misjoznawstwem, której celem jest opisywanie i systematyzowanie nauki o misjach współcześnie prowadzonych;

4) m i s j o l o g i ę r e l i g i o z n a w c z ą, badającą uwarunkowania i postawy niechrześcijan oraz możliwości dialogu z nimi;

5) m i s j o l o g i ę n o r m a t y w n ą, zawierającą prawo misyjne, katechezę, teologię pastoralną misyjną, służącą opracowywaniu norm, według których należy urzeczywistniać dzieło misyjne;

6) m i s j o l o g i ę p r a k t y c z n ą, podejmującą konkretne zagadnienia w zależności od potrzeb danej chwili historycznej; tutaj umieszcza się często – charakterystyczną dla świeckich organizacji – problematykę rozwoju, tzw. *promotio humana*, a także nauki pomocnicze misjologii, takie jak: etnologia, medycyna tropikalna czy lingwistyka.

Zagadnienia misjologiczne winny być więc rozpatrywane tak na płaszczyźnie teoretycznej, jak też praktyczno-historycznej⁴ Protestant G. Warneck (1834-1910) proponował, żeby studium misjologii oprzeć na solidnych podstawach biblijnych, dogmatycznych, eklezjologicznych, złączyć je ze studium

² K. B l a s e r. *Missiologie*. W: *Dictionnaire œcuménique de missiologie. Cent mots pour la mission*. Red. I. Bria, Ph. Chanson, J. Gadille, M. Spindler. Paris-Genève-Yaoundé s. 213 (dalej DOEM).

³ Por. J. G a d i l l e. *Propagation de la foi*. DOEM s. 274-276; Ch. D i e t e r l é. *Langues et langages*. DOEM s. 184-186; K. M ü l l e r. *Teologia misji. Wprowadzenie*. Przeł. W Kowalak, B. Wodecki. Warszawa 1989 s. 35-40.

⁴ Por. J. A l e x a n d r e, J.-F. Z o r n. *La Missiologie*. Paris 1998 *passim*.

etyki, antropologii, kulturoznawstwa, religiologii, historii powszechnej i historii Kościołów partykularnych, a R. Lull (1235-1315) zabiegał, by oprócz teologii misjonarze studiowali językoznawstwo i medycynę tropikalną na tyle, na ile przyda się im to w przyszłej pracy⁵ Misjologia nie jest więc dodatkiem do teologii, lecz ma być jej sercem, a więc ożywiać wszystkie dyscypliny wykładane w uczelniach kościelnych.

II. TEOLOGICZNE PODSTAWY DZIAŁALNOŚCI MISYJNEJ KOŚCIOŁA

Kościół nieustannie powtarza słowa Apostołów: „Nie możemy nie mówić tego, cośmy widzieli i słyszeli” (Dz 4, 20)⁶ i pamięta słowa św. Piotra: „[...] bądźcie zawsze gotowi do obrony wobec każdego, kto domaga się od was uzasadnienia tej nadziei, która w was jest” (1 Pt 3, 15b), dlatego też rozsyłał misjonarzy, by głosili Ewangelię wszelkiemu stworzeniu. Działalność tę nazywano „misją Bożą” (*missio Dei*). Jan Paweł II mówi, że misja ta jest realizowana w potrójnym sensie:

1) Jako działalność duszpasterska, prowadzona we wspólnotach chrześcijańskich, które posiadają odpowiednie i solidne struktury kościelne, a mając zarliwość wiary i życia, promieniują świadectwem dawanym Ewangelii w swym środowisku i czują się zobowiązane do misji powszechnej. W nich prowadzona jest działalność duszpasterska⁷

2) W krajach dawniej chrześcijańskich, a czasami w młodych Kościołach, gdzie całe grupy ochrzczonych utraciły żywy sens wiary albo wprost nie uważają się już za członków Kościoła, i wiodą życie dalekie od Chrystusa i Jego Ewangelii, istnieje potrzeba „nowej ewangelizacji” albo „reewangelizacji” W nich musi być prowadzona misyjność *ad intra*. Jest to ewangelizacja niepraktykujących.

3) Narody, grupy ludzi i środowiska społeczno-kulturowe, w których Chrystus i Jego Ewangelia nie są znane albo w których brakuje wspólnot wystarczająco dojrzałych, by mogły wcielać wiarę we własnym środowisku i głosić

⁵ G. W a r n e c k. *Evangelische Missionslehre. Ein missionstheoretischer Versuch*. T 1: *Die Begründung der Sendung*. Gotha-Perthes 1897²; R. L u l l. *Rozprawa o sposobach nawracania niewiernych*. [b.m.r.w.].

⁶ Por. J a n P a w e ł II. Encyklika *Redemptoris missio* nr 1. AAS 83:1991 s. 324 (dalej RMis).

⁷ RMis 33.

ją innym grupom ludzi. Jest to właściwa misja *ad gentes*⁸ Adresatami tej specyficznej misji są przede wszystkim niechrześcijanie. Dzieło to polega na głoszeniu Chrystusa i Jego Ewangelii, budowaniu Kościoła lokalnego, szerzeniu wartości Królestwa Bożego.

Sobór Watykański II w Dekrecie o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes divinitus* określił, że misje są to „specjalne przedsięwzięcia, które wysłani przez Kościół głosiciele Ewangelii, idąc na cały świat, podejmują celem wykonania zadań głoszenia Ewangelii i zakładania Kościoła wśród narodów i grup społecznych jeszcze nie wierzących w Chrystusa”⁹ Ten właśnie sobór orzekł, że prowadzone przez Kościół misje *ad gentes* są elementem konstytutywnym jego działalności zbawczej, zgodnym z odwiecznym Bożym planem zbawienia i wypływają z jego natury oraz że racją bytu prowadzonej w świecie misji jest to, iż „Kościół pielgrzymujący jest misyjny ze swej natury, ponieważ swój początek bierze według planu Ojca z posłania Syna i Ducha Świętego”¹⁰, ale zauważył także, że w innych religiach, ich doktrynach i zasadach życia moralnego, tkwią pewne elementy prawdy, dobra i świętości, które są wartościami zbawczymi¹¹ Zasługują one na szacunek, ponieważ „[...] nierzadko mają w sobie promień owej Prawdy, która oświeca wszystkich ludzi”¹² Swoich członków Kościół wezwał, aby „z roztropnością i miłością przez rozmowy i współpracę z wyznawcami innych religii, dając świadectwo wiary i życia chrześcijańskiego, uznawali, chronili i wspierali owe dobra duchowe i moralne, a także wartości społeczno-kulturalne, które u tamtych się znajdują”¹³ Konieczność podjęcia przez Kościół dzieła misyjnego uzasadnia więc Sobór Watykański II trynitarnie: *missio Ecclesiae* jest wypełnianiem *missio Dei*, przedłużeniem posłań Syna i Ducha Świętego i dlatego nie może być zaniedbane¹⁴

⁸ RMis 33.

⁹ DM 6.

¹⁰ DM 2.

¹¹ DRN 2; KDK 92.

¹² DRN 2.

¹³ DRN 2.

¹⁴ Por. RMis 1.

III. OBOWIĄZEK WSPÓŁPRACY CAŁEGO KOŚCIOŁA W WYPEŁNIANIU DZIEŁA MISYJNEGO

Odpowiedzialność za wypełnianie misji w Kościele spoczywa na wszystkich jego członkach, bo do wszystkich Chrystus skierował nakaz: „Będziecie moimi świadkami w Jerozolimie i w całej Judei, i w Samarii, i aż po krańce ziemi” (Dz 1, 8). Obowiązek ten wyływa przede wszystkim z przyjętego chrztu, a następnie z bierzmowania¹⁵ Jan Paweł II przypomina soborową naukę o tym, że „cały Kościół i każdy Kościół jest posłany do narodów”¹⁶ Oczywiście w głównej mierze odpowiedzialność za postęp dzieła misyjnego spoczywa na Kolegium Biskupów z papieżem na czele¹⁷ Sami biskupi nie podążają jednak temu obowiązkowi bez współpracy instytucji kościelnych i wszystkich wiernych. Kongregacja Ewangelizacji Narodów w instrukcji *Cooperatio missionalis* podaje, że współpracą misyjną nazywa się udział wspólnot kościelnych i pojedynczych wiernych w realizacji zbawczego Bożego planu¹⁸

Papież stara się wypełniać ten obowiązek w sposób jak najbardziej oryginalny i twórczy, nie tylko poprzez orędzia na Światowy Dzień Misyjny, encykliki, katechezy, kontrolę instytucji, dzieł misyjnych czy animację biskupów, lecz poprzez osobisty trud pielgrzymowania po całym świecie. Pielgrzymki stały się ulubioną i skuteczną formą nie tylko posługi prymacjalnej Jana Pawła II, ale także metodą ewangelizacji, sposobem utwierdzenia braci w wierze, środkiem umacniania Kościoła oraz realnych spotkań z konkretnym człowiekiem¹⁹

Wraz z papieżem w równej mierze odpowiedzialność za misje ponoszą biskupi. Obowiązek ten został przypomniany w encyklice *Redemptoris missio*: „Bracia Biskupi są wraz ze mną bezpośrednio odpowiedzialni za ewangelizację świata, zarówno jako członkowie Kolegium Biskupiego, jak też jako Pa-

¹⁵ RMis 77: „Wszyscy chrześcijanie, członkowie Kościoła, na mocy Chrztu świętego są współodpowiedzialni za działalność misyjną. Udział wspólnot i poszczególnych wiernych w tym prawie i obowiązku nazywa się współpracą misyjną”

¹⁶ RMis 62.

¹⁷ Por. RMis 63; DM 20.

¹⁸ Instrukcja Kongregacji Ewangelizacji Narodów o współpracy misyjnej *Cooperatio missionali* (z 1.10.1998). Warszawa 1999 s. 10 (dalej CM).

¹⁹ RMis 63.

sterze Kościołów partykularnych”²⁰ Na Soborze Watykańskim II zostało powiedziane, że:

Wszyscy biskupi jako członkowie ciała biskupiego, będącego dalszym ciągiem Kolegium Apostołów, zostali konsekrowani nie tylko dla jakiejś diecezji, ale i dla zbawienia całego świata. Rozkaz Chrystusa głoszenia Ewangelii wszelkiemu stworzeniu odnosi się przede wszystkim i bezpośrednio do nich z Piotrem i pod kierownictwem Piotra. Stąd rodzi się owa wspólnota i współdziałanie Kościołów, które dzisiaj są tak konieczne do prowadzenia dzieła ewangelizacji. Na mocy tej wspólnoty poszczególne Kościoły dzielą troski innych Kościołów, powiadamiają się nawzajem o własnych potrzebach, wzajemnie się wspomagają²¹

Zaangażowanie biskupów w rozszerzanie Królestwa Bożego na całym świecie uwidacznia się w ich działalności na szczeblu Kościoła powszechnego i partykularnego. Niektóre akcje misyjne podejmowane są przez nich w ramach konferencji kontynentalnych czy regionalnych. W 1969 r. dla skuteczniejszej ewangelizacji w Afryce została powołana do życia Panafrykańska Konferencja Episkopatów (Symposium of the Episcopal Conferences of Africa and Madagascar – SECAM). Biskupi Azji odbyli pierwsze plenarne zebranie Panazjatyckiej Konferencji Episkopatów (FABC – Federation of Asian Bishops Conferences) w 1970 r. We wrześniu 1968 r. biskupi Ameryki Łacińskiej zbrali się w Medellin na zebraniu celem odnowy Kościoła latynoamerykańskiego, tworząc równocześnie oddzielną konferencję CELAM II (Consejo Episcopal Latino-Americano). Biskupi Europy także utworzyli swoją konferencję – CCEE (Concilium Conferentiarum Episcoporum Europae), by skuteczniej podjąć dzieło reewangelizacji. Współdziałanie misyjne biskupów z papieżem uzewnętrznia się głównie w tym, że w swoich diecezjach organizują biura misyjne, pozwalają na wyjazdy księży fideidonistów²², przypominają duszpasterzom i katechetom o obowiązku animacji misyjnej, sami przeprowadzają animację misyjną swoich diecezjan przez listy pasterskie, wizytacje parafii czy odwiedziny placówek misyjnych.

Koordinacją wszelkich poczynań misyjnych Kościoła zajmuje się oddzielna dykasteria watykańska, nazywająca się Kongregacją Ewangelizacji Na-

²⁰ RMis 63; por. KK 23.

²¹ DM 38; por. KK 23.

²² Fideidonista (od łac. *fidei donum* – dar wiary) – kapłan diecezjalny, który wyjeżdża na misje, w myśl koncepcji Piusa XII zawartej w encyklice *Fidei donum* (1957), nie na całe życie, ale na określony czas, ustalony w kontrakcie z biskupem, do którego diecezji się udaje, by ewangelizować. Por. K. C z e r m a k. *Fideidonista – co to znaczy?* „Misje dzisiaj” 21:2002 nr 117 (168) s. 14.

rodów. Powstała 6.01.1622 r.²³ i miała spełniać podwójne zadanie: przyczynić się do zjednoczenia Kościołów prawosławnych i protestanckich oraz animować i koordynować pracę na misjach w taki sposób, żeby wydobyć je z rąk królów Portugalii i Hiszpanii, którzy posiadali w tym czasie prawo patronatu nad misjami prowadzonymi przez Kościół²⁴ Chodziło więc o to, żeby misje oddać na nowo pod jurysdykcję Kościoła.

W celu ożywienia i animacji misyjnej Kościoła Kongregacja posługuje się czterema Papieskimi Dziełami Misyjnymi: Dziełem Rozkrzewiania Wiary, Dziełem Dzieciństwa Misyjnego, Dziełem św. Piotra Apostoła i Papieską Unią Misyjną Kapłanów, Zakonników i Zakonnic²⁵

1. **D z i e ł o R o z k r z e w i a n i a W i a r y.** Jego założycielką jest Paulina Jaricot (1799-1862), pochodząca z Lyonu córka fabrykanta jedwabiu. Od dziecka pragnęła pomagać misjom, a zamiar ten wzmógł się, gdy jej brat Fileas wstąpił do seminarium misyjnego św. Sulpicjusza w Paryżu i wskazywał jej na wielkie potrzeby misji w Azji. W fabryce ojca Paulina zorganizowała dziesięcioosobowe grupy robotnic. Każda z uczestniczek akcji miała wpłacać po pięć centymów tygodniowo na rzecz misji. W pierwszym tygodniu akcja przyniosła 78 fr., w drugim – 300; w trzecim – 1800.

²³ Na mocy bulli papieża Grzegorza XV *Inscrutabili divinae providentiae arcano* i nazwana została wówczas Kongregacją *De Propaganda Fide*, czyli Rozkrzewiania Wiary.

²⁴ Por. A. K m i e c i k. *Posyłam was. Misja Chrystusa Odkupiciela powierzona Kościołowi*. Warszawa 1995 s. 9 n.: „Papieże, od Marcina V do Pawła III, przyznawali królom Portugalii prawa wyłącznej eksploracji, handlu i zdobywania terytoriów w Afryce, Azji Południowej i Wschodniej. Monopol ten był uznawany mniej więcej przez wszystkie potęgi morskie w Europie. Wraz z erygowaniem w 1514 roku diecezji Funchal – obejmującej terytoria zdobyte – lub jeszcze do zdobycia – na południe od Mauretanii, do Indii i Chin na Wschodzie oraz Brazylii na Zachodzie – król Portugalii otrzymał prawo patronatu nad całą tą diecezją. Z chwilą erygowania diecezji Goa w 1534 roku (Indie) prawo patronatu zostało określone w następujący sposób: 1) Król ma prawo prezentacji kandydatów na wszystkie beneficja ze stolicą biskupią włącznie; 2) spoczywa na nim obowiązek budowania kościołów i innych budynków kościelnych, troska o ich utrzymanie oraz konserwację; 3) utrzymuje wszystkich pracowników kultu «od biskupa do kościelnego»; 4) ponosi wszystkie wydatki związane z kultem; 5) troszczy się o wystarczającą liczbę misjonarzy. [...] Patronat hiszpański wszedł w życie od traktatu w Tordesillas. Zasługą Hiszpanii jest niewątpliwie nawrócenie Ameryki Środkowej i Południowej oraz Filipin”

²⁵ Por. J a n P a w e ł II. Konstytucja apostolska *Pastor Bonus* (28.06.1988) nr 91. AAS 80:1988 s. 883. Przewodniczącym Komitetu Najwyższego Papieskiego Dzieła Misyjnego jest prefekt Kongregacji Ewangelizacji Narodów, kard. Crescencio Sepe, natomiast prezydentem Rady Wyższej – abp Albert Malcolm Ranjith; dyrektorem krajowym Papieskich Dzieł Misyjnych i przewodniczącym Rady PUM – ks. dr Jan Piotrowski.

Wkrótce inicjatywa ta stała się znana w całym Lyonie. Leon XIII w encyklice *Christi nomen et regnum* (1894) pochwalił Dzieło Rozkrzewiania Wiary i nadał mu charakter powszechny; św. Pius X ocenił je jako „najwznioślejsze katolickie” i nazwał „główną instytucją w szerzeniu Królestwa Bożego”; Benedykt XV w encyklice *Maximum illud* (1919) poleca Dzieło jako podstawowe narzędzie misyjne i nazywa je głównym źródłem, z którego powinny czerpać i żywić się misje. Pius XI w 1922 r. na mocy decyzji zawartej w motu proprio *Romanorum pontificum* przeniósł jego siedzibę z Lyonu do Rzymu, do pałacu Kongregacji Rozkrzewiania Wiary, i uczynił je „oficjalnym organem Stolicy Apostolskiej, przeznaczonym do zbierania jałmużny wśród wiernych całego świata i rozdzielania jej między wszystkie misje” Wtedy też zyskało charakterystyczne odtąd określenie: „Papieskie” Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary spełnia następujące zadania:

1) rozbudza zainteresowanie powszechną ewangelizacją we wszystkich środowiskach ludu Bożego: rodzinach, parafiach, szkołach, wspólnotach, ruchach charyzmatycznych, stowarzyszeniach kościelnych;

2) niesie pomoc duchową, materialną oraz personalną różnym kościołom lokalnym na misjach, aby postępował proces ewangelizacji;

3) budzi świadomość, że ewangelizacja jest przede wszystkim dziełem Ducha Świętego;

4) w ciągu całego roku niesie pomoc materialną misjom.

2. **D z i e ł o ś w. P i o t r a A p o s t o ł a.** Swoją początek wzięło od Joanny de Bigard (1859-1934) oraz jej matki Stefanii Cottin de Bigard (zm. 15.01.1903), pochodzących z Caën we Francji. Celem Dzieła jest uwrażliwianie ludu chrześcijańskiego na znaczenie i rolę rodzimych kapłanów na terytoriach misyjnych oraz zachęcanie do współpracy materialnej i duchowej w przygotowaniu miejscowych kandydatów do kapłaństwa. Prekursorskie Dzieło św. Piotra Apostoła swoje apostolstwo misyjne rozpoczęło od wysyłania ornatów na misje, korespondencji z misjonarzami, a później Joanna przeznaczyła cały swój posag (pięćdziesiąt tysięcy franków) na budowę kościoła w Kioto. W tym celu nawiązała kontakty z biskupem Nagasaki – Cousin, który powołał do istnienia seminarium duchowne, ale nie mógł przyjąć wszystkich zgłaszających się kandydatów z powodu szczupłości finansów. List biskupa tak poruszył obie kobiety, że postanowiły poszukać chętnych, którzy chcieliby utrzymywać jednego seminarzystę począwszy od wstąpienia do seminarium aż do święceń kapłańskich. Same poświęciły na ten cel cały swój majątek. Jako mottem kierowały się słowami papieża Innocentego XI:

„Bardziej pragnę święceń jednego kapłana rodzimego niż nawrócenia pięćdziesięciu tysięcy niewiernych”²⁶ Koncepcję dzieła Joanna opisała w specjalnie wydanej na tę okoliczność broszurze, w której – na poparcie swego zamysłu – zamieściła fragment listu Piusa VI, skierowanego do wikariuszy apostolskich Dalekiego Wschodu: „Ustanawianie seminariów uważajcie za swój pierwszy obowiązek, najbardziej szlachetny i najbardziej godny waszej gorliwości misyjnej”²⁷ W listach kierowanych do różnych osób założycielki tego dzieła misyjnego często cytowały słowa Leona XIII, napisane z okazji inauguracji seminarium papieskiego w Kandy (Cejlon): „Niechby katolicy zrozumieli, a przede wszystkim przekonali się, że najlepszy użytek, jaki mogą zrobić ze swych pieniędzy, to ofiarować je na tę organizację” Dla powołania i rozkrzewienia swego szlachetnego przedsięwzięcia musiały przełamywać niezrozumienie i przesady panujące z Europy na temat duchowieństwa z terenów misyjnych. Joanna, zwracając się do papieża o błogosławieństwo dla Dzieła, argumentowała swoją prośbę m.in. tym, że funduje ono czternaście stałych stypendiów i dwanaście stypendiów częściowych dla dwudziestu sześćciu seminarzystów na misjach z dziewięciu różnych krajów. Leon XIII udzielił wspomnianego błogosławieństwa 26.06.1893 r. Na początku biskupi francuscy nie chcieli poprzeć Dzieła św. Piotra Apostoła, jednak 16.02.1904 Joanna została przyjęta w Rzymie przez papieża Piusa X, który udzielił Dziełu swojego poparcia. Paweł VI w liście apostolskim *Benignissimus Deus* z okazji 75 rocznicy założenia Dzieła napisał: „Dwie wybrane dusze, Stefania Cotin de Bigard i jej córka Joanna, z natchnienia Bożego zdecydowały się poświęcić swoje życie i swoje środki materialne i duchowe młodzieńcom powołanym do kapłaństwa na terenach misyjnych”²⁸ Joanna zrezygnowała ze stanowiska dyrektorki Dzieła 22.01.1905 r. W 1922 r. Pius XI wyniósł Dzieło stworzone przez Joannę i Stefanię do godności papieskiej i przeniósł jego siedzibę ze Szwajcarii do Rzymu. Obecnie blisko trzydzieści tysięcy alumnów z krajów misyjnych korzysta z funduszy Dzieła, przygotowując się do święceń kapłańskich.

3. D z i e ł o D z i ę c i ę c t w a M i s y j n e g o. Zostało ono powołane do istnienia w 1843 r. przez bpa Karola de Forbin Jansona (1775-

²⁶ Cyt. za: J. M. G o i b u r u L o p e t e g u i. *Duch misyjny. Vademecum*. Przeł. A. Kajzerek. Warszawa 1991 s. 186.

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże s. 188.

1844), aby „ratować dzieci przez dzieci” Organizacja miała istnieć dzięki ofierze modlitwy i niewielkich kwot pieniężnych, składanych przez dzieci chrześcijańskie potrzebującym z terenów misyjnych (na początku biskup prosił, by dzieci z jego diecezji ofiarowały jedno „Zdrowaś Maryjo” i jeden grosz dla tych dzieci, które umierały bez chrztu na ulicach Chin). Początkowo świat powitał tę inicjatywę z uśmiechem, uważając, że od dzieci nie można wiele uzyskać, rok później jednak rozszerzyło się na inne diecezje, a wkrótce wyszło poza granice Francji²⁹ Pius IX zatwierdził Dzieło w swoim brewe *Quum aetate qualibet* (18.07.1846). Napisał w nim:

Już dlatego, że zapala w sercach dzieci pierwszą iskrę miłosierdzia i wprowadza je w prawdziwe uczucia zrozumienia dla innych, rozpala i ożywia w nich troskę o zbawienie dusz i propagowanie światła Chrystusowej religii, że w ten sposób zostają one w sposób naturalny przygotowane do tego, aby w późniejszym wieku pokochały z tym większą miłością Dzieło Rozkrzewiania Wiary³⁰

Papież ten pozwolił rozwijać je we wszystkich Kościołach lokalnych na świecie. Benedykt XV, przemawiając do członków Dzieciństwa w 1916 r., podkreślił:

Matce, która nie troszczy się o to, aby jej dzieci były zapisane do Misyjnego Dzieciństwa, trzeba by powiedzieć, że nie daje zewnętrznych prób swej matczynej miłości, i któż może uznać za wystarczającą gorliwość proboszcza o dobro dusz mu powierzonych, jeśli nie ukazuje swoim wiernym jednego z najbardziej skutecznych środków wychowania i utrzymania swoich dzieci na drodze prawości³¹

²⁹ Do Polski dotarło w 1858 r.

³⁰ Tamże s. 193.

³¹ Tamże. Dzieło Dzieciństwa na utrzymanie 13 mln dzieci w 78 000 szkół, 2670 sierot, 10 000 przedszkoli i żłobków, 5000 szpitali daje prawie 7 mln dolarów. Ponadto ma charakter wybitnie wychowawczy, o czym świadczy dziesięć przykazań misyjnych dziecka:

1. Traktuje wszystkich jak braci.
2. Zna Jezusa, kocha jak Jezus, nie wstydzi się mówić o Jezusie.
3. Codziennie modli się do Boga za swych braci, dzieci z całego świata i pragnie, aby poznały Jego Matkę Maryję.
4. Zawsze mówi „dziękuję”
5. Cieszy się z możliwości dawania i z tego, że inni też mogą cieszyć się z możliwości dawania.
6. Cieszy się, gdy może komuś służyć.
7. Wie, że człowiek jest ważniejszy niż pieniądze.
8. Jest hojne, mimo iż jest to związane z wyrzeczeniami.
9. Szuka rozwiązań i znajduje je.
10. Myśli zawsze w liczbie mnogiej „my”

W 1950 r. Pius XII ustanowił Niedzielę Dzieciństwa Misyjnego. Obecnie Dzieło jest obecne w ponad stu krajach świata i animuje misyjnie poprzez:

- 1) modlitwę dzieci, naznaczoną prostotą i całkowitym zaufaniem, zdolną przybliżyć światu Królestwo Niebieskie;
- 2) zachęcanie dzieci do dzielenia się wiarą i środkami materialnymi z dziećmi potrzebującymi w krajach misyjnych;
- 3) budzenie zapału misyjnego, powołań misyjnych i ducha misyjnego u przyszłych animatorów;
- 4) wnoszenie elementów misyjnych w ogólny program wychowania chrześcijańskiego;
- 5) budowanie postaw chrześcijańskiego życia, przenikniętego duchem humanizmu³²

4. P a p i e s k a U n i a M i s y j n a K a p ł a n ó w Z a k o n n i k ó w i Z a k o n n i c. Bezpośrednim założycielem Unii jest o. Paweł Manna (1872-1952), dawny misjonarz w Indiach i Birmie. W 1908 r. opublikował książkę *Operari autem pauci* (uzupełnioną w 1915 r.), w której daje szkic stowarzyszenia kapłanów, powołanego do zajmowania się misjami. W stworzeniu Unii pomagał mu abp Conforti, biskup Parmy. Już w 1916 r. Unia uzyskała aprobatę papieża Benedykta XV Pius XII rozszerzył Unię na zakonników i zakonnice (14.07.1949), a w 1956 r. wyniósł Unię do godności dzieła papieskiego³³ Celem tej organizacji jest formacja świadomości misyjnej kapłanów, zakonników i zakonnice, dostrzeganie istnienia świata niechrześcijańskiego, który może i powinien być ewangelizowany, oraz uczenie szacunku dla wysiłków hierarchii w dziedzinie misyjnej.

Wszyscy ludzie żyjący na ziemi mają z woli Boga pełne prawo do spotkania z Chrystusem³⁴ Ten fakt może zaistnieć, jeżeli współodpowiedzialność za misje będą dzielić razem z papieżem wszystkie Kościoły partykularne, wszystkie instytucje i stowarzyszenia kościelne oraz każdy świecki członek Kościoła³⁵ Prawo i obowiązek włączenia się w nurt działania mi-

³² Papieskie Dzieła Misyjne. *Statuty*. Warszawa 1994 s. 21 n.

³³ Por. CM 15: „Tym czterem Dziełom przyznane zostało określenie «Papieskie», gdyż rozwinęły się one przy pomocy Stolicy Świętej, która przyjęła je za swoje i nadała charakter powszechny. Jednakże, «choć są one Dziełami Papieskimi, należą również do całego Episkopatu i całego Ludu Bożego»”

³⁴ RMis 1.

³⁵ RMis 11, por. KPK kan. 791 § 1.

syjnego Kościoła płynie z przyjętego chrztu i bierzmowania³⁶ Jan Paweł II o tym obowiązku przypomniał świeckim w adhortacji *Christifideles laici*³⁷ Jeszcze większy nacisk kładzie na te zagadnienia w encyklice *Redemptoris missio*, mówiąc, iż „misje są sprawą całego Ludu Bożego: chociaż bowiem do założenia nowego Kościoła konieczna jest Eucharystia, a zatem posługa kapłańska, to jednak misje, w różnych swoich formach, są zadaniem wszystkich wiernych”³⁸ Ażeby być misjonarzem, niekoniecznie trzeba wyjeżdżać do dalekich krajów, do pracy wśród plemion czy ludów nie znających Chrystusa, gdyż można być „misjonarzem na zapleczu”, a to, na ile ktoś włącza się w realizację tego zadania, mierzy się „dojrzałością wiary i życia chrześcijańskiego” oraz miarą serca³⁹ Papież zauważa, że misjonarzem może być „każdy człowiek, począwszy od dziecka do starca, od osoby przykutej wiele lat do łoża boleści, nawet do osoby zakonnej ukrytej za kratami najsurowszego zakonu, która nigdy na świat nie wychodzi. Może być ona urzeczywistniana w różnych formach: poprzez modlitwę, świadectwo, wyrzeczenie, ofiarowanie własnej pracy, niesienie pomocy materialnej itd.”⁴⁰ W koncepcji organizacji pracy misyjnej, lansowanej przez Jana Pawła II, misjonarzem jest ten chrześcijanin, który włącza swoje życie (jego trudy, krzyże) i działanie apostołskie w intencji tych, którzy nie słyszeli jeszcze Chrystusowej Ewangelii; tych, których Bóg obdarzył specjalnym uprzywilejowaniem – łaską powołania misyjnego, dzięki czemu zostają misjonarzami na pierwszej linii walki o dusze w krajach misyjnych; tych, którzy na wszelki sposób wspierać będą misje „na zapleczu”, by takich ludzi Pan mógł mieć jak najwięcej. Wzorem do naśladowania jest św. Teresa od Dzieciątka Jezus, która żyjąc w Karmelu, nigdy na misjach nie była, a została przez Kościół ogłoszona patronką misji. Jej życiowa dewiza brzmiała:

Moim niebem jest czynić dobrze na ziemi. Nie spocznę, dopóki będą dusze do zbawienia. Chciałabym głosić Ewangelię jednocześnie na pięciu kontynentach aż do skończenia wieków. Chciałabym przelać swoją krew za misje – aż do ostatniej kropli krwi. Chciałabym modlić się i cierpieć w jakimś klasztorze misyjnym, nie mając żadnych pociech

³⁶ RMis 77.

³⁷ ChL 35.

³⁸ RMis 71.

³⁹ RMis 77.

⁴⁰ Tamże.

i radości. Chcę być misjonarką przez miłość, cierpienie, chorobę, krzyż, modlitwę, ofiarę i pokutę. Swoją chorobę, swoje życie i swoją śmierć ofiaruję za misje⁴¹

IV METODY ANIMACJI MISYJNEJ W KATECHEZIE I DUSZPASTERSTWIE

Wypełnianie zadania misyjnego Sobór Watykański II uznał za „najważniejsze i najświętsze zadanie” w całej działalności duszpasterskiej Kościoła⁴². Nie można więc podchodzić do niego arbitralnie, lecz należy traktować je jako priorytetową służbę⁴³. Natężenie zaangażowania w pracę misyjną mierzy się tym, na ile ktoś posiada „zmysł Kościoła” (*sensus Ecclesiae*). Dyscypliny teologiczne, takie jak teologia pastoralna, katechetyka, liturgika, homiletyka, chyba najbardziej nadają się do tego, żeby właściwie formować ducha misyjnego w sercach swoich adeptów, którzy później będą zdolni animować dzieci, młodzież, poszczególne parafie. Przez animację misyjną można rozumieć „ożywianie ducha misyjnego, otwierającego wiernych, instytucje i wspólnoty na prawdę o powszechnej odpowiedzialności, a tym samym kształtującego świadomość i mentalność misyjną, dotyczącą w sposób szczególny misji *ad gentes*”⁴⁴. Można być pewnym, że misyjnie animował będzie ten, kto sam jest właściwie uformowany pod tym względem i nabył ducha misyjnego. Animacja powinna obejmować trzy płaszczyzny: *d u c h o w ą* (modlitwa i uczynki pokutne, mobilizacja ludzi cierpiących do ofiar w intencji misji i zorganizowana modlitwa o nowe powołania misyjne oraz w intencji konkretnego misjonarza⁴⁵); *m a t e r i a l n ą* (przypominanie obowiązku dzielenia się z narodami, które są na drodze rozwoju)⁴⁶; *i n f o r m a c y j n o - f o r m a c y j n ą* (rzetelna informacja na temat działalności misyjnej Kościoła, przyczyniająca się do budzenia zapału i gorliwości misyjnej).

⁴¹ Św. Teresa z Lisieux. *Rękopisy autobiograficzne z nowym przekładzie i z nowymi przypisami*. Kraków 1997 s. 279.

⁴² DM 29.

⁴³ Por. M. S p i n d l e r. *Fondement théologique de la mission*. DOEM, s. 139-142.

⁴⁴ CM 10

⁴⁵ DM 36.

⁴⁶ DM 41; KDK 69.

1. **A n i m a c j a w k a t e c h e z i e.** Każdy katecheta jest zobowiązany w sumieniu do właściwej animacji misyjnej dzieci i młodzieży⁴⁷, gdyż wszelka „działalność katechetyczna powinna uczestniczyć w wymaganiach i niepokojach, właściwych nakazowi misyjnemu w naszych czasach”⁴⁸, „powinna przede wszystkim stać się służbą na rzecz ewangelizacji Kościoła z uwydatnionym charakterem misyjnym”⁴⁹. Okazją do tego procesu są katechezy, które powinny być przeprowadzone już przed I Komunią świętą, następnie – na wszystkich szczeblach i poziomach katechizacji przed Tygodniem Misyjnym oraz katechezy okazyjne w Wielkim Poście czy w Adwencie. Biuro Papieskich Dzieł Misyjnych w Warszawie przygotowuje każdego roku odpowiednie materiały liturgiczne i katechetyczne, aby ułatwić uczącym proces wdrażania ducha misyjnego w serca i umysły dzieci i młodzieży⁵⁰. Ciekawą propozycję wykorzystania tzw. Białego Tygodnia dla trwałego zainteresowania dzieci misjami podaje ks. K. Czermak⁵¹. Ten doświadczony działacz misyjny podsuwa myśl, żeby najpierw na katechezie uświadomić dzieciom, że misje to nie tylko pomoc materialna, ale także duchowa – i mały misjonarz musi umieć obie połączyć. W tym celu otrzymuje specjalną kopertę, którą katecheta nabył w Dyrekcji PDM, ze znaczkiem Papieskiego Dzieła Misyjnego Dzieci. Koperta służy do zaprezentowania podwójnego wyrazu pamięci o dzieciach z krajów misyjnych: modlitewnej (każde dziecko powinno ułożyć i wpisać w okienku koperty modlitwę, którą będzie odmawiało przez cały Biały Tydzień) i materialnej (w środku koperty rysują jeden bądź więcej bochenków chleba, które chcą zaoferować tym dzieciom, oddając część pieniędzy, które otrzymały w prezencie z okazji I Komunii świętej. Koperty z darami dzieci przynoszą w procesji na ofiarowanie i składają blisko ołtarza.

Oprócz katechez w szkole może być prowadzona wieloaspektowa działalność misyjna. Pomocą w tym względzie może służyć książka s. Sz. Perzyny

⁴⁷ Por. Kongregacja ds. Duchowieństwa. *Dyrektorium ogólne o katechizacji*. Pallottinum 1998 nr 58, 59, 62, 66, 90, 273, 276 (dalej DOK).

⁴⁸ Tamże 4.

⁴⁹ Tamże 33.

⁵⁰ Adres: Biuro Papieskich Dzieł Misyjnych, Skwer Kard. Stefana Wyszyńskiego 9, 01-015 Warszawa; tel. (0-22)8382944, 6369328; e-mail: pdm@missio.org.pl; <http://www.missio.org.pl>

⁵¹ K. C z e r m a k. *Misje odnawiają Kościół. Konferencje, spotkania biblijne, sylwetki, modlitwy*. Tarnów 1996 s. 248 n.

*O pracy na rzecz misji. Poradnik dla animatorów*⁵² Jest ona właściwie świadectwem i przykładem przebytej drogi animacji misyjnej od stanu zero-owego aż do wyżyn wspaniałej pracy na rzecz misji.

2. A n i m a c j a m i s y j n a w d u s z p a s t e r s t w i e. W diecezji odpowiedzialność za wdrażanie ducha misyjnego spoczywa na jej biskupie, w poszczególnych zaś parafiach ciężar ten dzielą z nim proboszczowie. Misje powinny znaleźć bogate uzewnętrznienie w życiu poszczególnych parafii. W niedzielę po Nowym Roku należałoby zorganizować Misyjny Dzień Dzieci, w uroczystość Zesłania Ducha Świętego – Misyjny Dzień Chorych, w przedostatnią niedzielę października – Światowy Dzień Misyjny, natomiast niedziela po I Komunii świętej byłaby dobrą okazją do zorganizowania uroczystego przyjęcia dzieci do Papieskiego Dzieła Misyjnego Dzieci, a podczas dawnych Dni Krzyżowych można zorganizować modlitwę o powołania misyjne. Dobrym zwyczajem w każdej parafii powinno być comiesięczne nabożeństwo misyjne, w czasie którego jest zbierana ofiara na misje. Parafia może z tej okazji zaprosić z homilią lub konferencją misjonarzy, którzy przybywają do kraju na odpoczynek. Od kilku lat w niektórych diecezjach zadomowił się zwyczaj kołędowania misyjnego w okresie Bożego Narodzenia. Dyrektor krajowy Papieskich Dzieł Misyjnych, ks. J. Piotrowski, objaśnia, że „kołędowanie misyjne to nie tylko zbiórka pieniędzy, ale to przede wszystkim ubogacające przedsięwzięcie duszpasterskie, wychowawcze,

⁵² Pieniężno 1991. Autorka pisze: „Chciałam się podzielić z tymi, którzy pracują w katechizacji, a rozpoczynają dopiero pracę na rzecz misji, różnymi spostrzeżeniami i tym wszystkim, co udało mi się, dzięki łasce Bożej, osiągnąć w tej dziedzinie przez 5 lat mojej pracy z dziećmi. Mam nadzieję, że z uwag tych mogą skorzystać również i inni. Pracuję jako katechetka w wiejskiej parafii Babice n/Sanem [...]. Poza scholą i ministrantami żadne ruchy u nas nie istniały i nic misyjnego się nie działo. Dzieci nie miały żadnego pojęcia o misjach. Jak doszło do tego, że koła misyjne z Babic znane są prawie w całej Polsce? Wszystko zaczęło się po powrocie z rekolekcyjnego spotkania misyjnego zorganizowanego przez Księża Werbistów w Pieniężnie. Wróciłam napełniona jakimś przeogromnym zapałem misyjnym i w skrytości serca marzyłam sobie o zorganizowaniu przy punkcie katechetycznym w Babicach koła misyjnego [...]. Przywiozłam ze sobą wiele różnych materiałów misyjnych, [...] czasopisma misyjne, różne ulotki misyjne, zdjęcia misjonarzy pracujących w krajach misyjnych wraz z życiorysem, adresem i modlitwą za niego oraz różne misyjne obrazki. Następnie w każdej klasie od 0 do 8 przeprowadziłam katechezę misyjną. Katechezy te rozbudziły u dzieci duże zainteresowanie misjami. Zaraz po tych misyjnych katechezach umieściliśmy w salce skarbonkę – na potrzeby misji [...]. W salce powstała gazetka misyjna i kącik prasy misyjnej [...]. Dzieci zaczęły prosić, by i u nas założyć koło misyjne” (s. 45-47).

a jednocześnie ewangeliczne przesłanie, które wyrasta na glebie wiary, która dojrzewa w sercach dzieci”⁵³

Kościół jest z natury misyjny, nie może więc nie głosić słowa Bożego, bo nie realizowałby istotnej części swego posłannictwa. Pan Bóg chce zbawić wszystkich ludzi, ale we współpracy z Kościołem. Słowa św. Pawła pozostają wciąż aktualne: „Jakże więc mieli wzywać Tego, w którego nie uwierzyli? Jakże mieli uwierzyć w Tego, którego nie słyszeli? Jakże mieli usłyszeć, gdy im nikt nie głosił? Jakże mogliby im głosić, jeśliby nie zostali posłani?” (Rz 10, 14-15).

THE CULTURAL DIMENSION OF PASTORAL MISSIOLOGY

S u m m a r y

The paper seeks to show the subject matter, the tasks, the aim and the method of pastoral missiology. First, the author portrays the discipline against other theological sciences, and then he clarifies its specific character. He explains that the reason for the existence of pastoral missiology is the Great Missionary Ordinance of Christ (Mt 28:16-20). This ordinance was carried out by the preachers of the Good News sent to pagans by the Church. With time scientific reflection was established called missiology. The message of God is written into the realities of human culture, thus any missionary activity has an incultural character. This truth is especially taken into account by the Papal Missionary Deeds.

Translated by Jan Kłos

Słowa kluczowe: misjologia, misjologia pastoralna, Papieskie Dzieła Misyjne, Dzieło Rozkrzewiania Wiary, Dzieło Dzieciństwa Misyjnego, Dzieło św. Piotra Apostoła, Papieska Unia Misyjna, animacja misyjna.

Key words: missiology, pastoral missiology, Papal Missionary Deeds, the Work of the Propagation of faith, the Work of Missionary Childhood, the Work of St. Peter the Apostle, Papal Missionary Union, missionary animation.

⁵³ J. P i o t r o w s k i. *Wprowadzenie*. W: *Misyjne Materiały Liturgiczne. Kolędniczy misyjni 2001*. Warszawa 2001 s. 3.